ԿՈՎԿԱՍ

ԼՐԱԳԻՐ

ՔԱՂԱՔԱԿԱՆ և ԱՆԱՍՆԱԲԱԿԱՆ

Բաժանորդագրութիւն
ընդունի 'ի շաբաթն մասնը։

Տարեկան գին
'ի Տփխիս 7 մանէթ արծաթ
իսկ առաքմամբ 'ի քաղաքս և հասարա-
կաց 'ի գաւառս 7 մանէթ և կէս։

Երկրորդ տարի — 27 Սեպտեմբերի — 1847 — Համար 39

ՆԵՐՔԻՆ ԼՈՒՐՔ.

ՎՐԱՍՏԱՆ.

ԹԻՖԼԻԶ. Սեպտեմբերի 21. Հանդերձեալ 'ի քաղաքիս ուրախութիւն հանդիսի, ընդ սրում հռչակի հարսն քաղաքին Մեծազնեայ Համեմատ Պարագլխասանակի մեր՝ Նիկոլայ Լեփոնեանոսն՝ Մոսկովի Զօրաբեան Երկայնաբազուկ Իշխանին Ռուսաց. Մարտարեան Կովկասեան բանակի և փոխարքային Կոմսոյ Վորոնցով, կամեցաւ դառնալ յայսմ ամի զաշնանս զօրացն Ռուսաց, յանձն առեալ Նորին Պայծառափայլութեան Իշխանին Երկայնաբազուկ Ռուսութեանց առնուլ զամենայն Սալթեայ անմատոյց գաւառս և նա՝ ի Ռոստոմանոր հարց քաղաքէն, որում չարժ փայլէ 'ի պարս յաղթահարելի զօրականաց Կայսերութեան, յանդիման այսօր բնակչին Կովկասեան լերանց՝ Շամիլայ, յորդան ասելով մեծապէս զօրացն իւրոյ, խորագոյն յանձնառելի անձամբն և Խանութի արեան ուղղելով զիւրն Խանութ եաղ զանարկն զայն բերդ. Պատերազմն այս չէր ընդ մարդկան, այլ ընդ անյաղթ զօրութիւնս բնութեան, ընդ ժայռաքար աշտարակս և Է ապառաժ վայրս, զի ուր միանգամ ոչ առք մարդկան և ոչ անասունք երթևեկել կարեն հնուել. անդ հասանէին զանկեններ զօրաց Ռուսաց զօրականն Համայնք. և ուր միայն ցնորք և անձուկք կարէին հասանել՝ անդ երեւէին Ռուսէին սասանմամբ սպայու գնդին զարչարանաց յաղթանակ գնացուցութեանն. Բայց ոչ Ձգի եղև այս յաղթութիւն. 'ի մէջ վիրաւորաց՝ եւրոյ արեամբ ներկեալ, անկաւ զսարսափելի պատանին զօրավարն Կարսազեա, որդի Մարտիրոս Ռոքայ Ռուսադրգոնոկաղանց. Նա նախա գրա շահառակեալ 'ի զլուխ նախամարտի զօրացն Ռուսաց, անձնանուէր զոհ եղև 'ի պարծանս մեծազոյն զինու Կայսերութեան. և բարուցն ներկեալ զանխուլ բարձանցն Սալթայ՝ կանգնեաց անձին անցին անմոռանալի յիշատակ. իսկ Օրհնեալ սուրբ Իշխանն Երկայնաբազուկ Ռուսութեանց, որ նուաճեաց զանմատչելին զայն ամրոց. խաղաց ընդ երեսս 'ի բազմաշահ յարձակման, պարգևելով կոչոյն զօրաց և պճուրենեա իւր, պարծանաց կոչեալ կարակցեալ 'ի փառս նախնեաց և յետնոցս զինուն, ուր ցուցանեաց զարիւն իւր պանծալի, սիրելին հայրենակիցն Հայոց և Ռուսաց Սարդարակարգն Խոսնեաց և Օձոյշևեան։

⁂

Սեպտեմբերի 'ի 25. Յաւուր եկեղեցական Հայոց ընդ հանդիսակատարութեամբ Նորին Բարձրապատուի Օծեալ Տեառն ՆԵՐՍԷՍԻ Ե. Սրբազնասուրբ Կաթողիկոսի, ամենայն Հայոց Կաթողիկոսի և այլոց Սրբազնազանգ զա- ւաց ամ հոգեւորականաց, մատուցաւ Տեառն Ըստուծոյ օրհնաբանութիւն գոհութեան վասն ողջա- կանութեան, զոր 'ի բարձանս ծիծաղաւոր գա- գաթանց Կովկասեան Լերանց եցոյց զինու. և զօրութեան Ռուսաց նշխարք Է զօրավարութեամբ Սարդարապետի և փոխարքայի կովկասոց՝ Պայծառա- փայլ Իշխան Միքայէլ Սեմենովիչ Վորոնցովի և ընկերաց. Ներքինութիւն բերկրութ- եամբն. Սրբազնասուրբ առանց յաղթութեանս. զոր մեծապէս զօրաց Ռուսաց կատարեցին 'ի մե- րում աւագանիկայս սրբոյն բանակին Շամի- լայ. եհատ առ Նորին Սեհաբազանութիւն ('ի 24) յերեկեան աւուր 'ի Վեհարանի, ուր ժողովեալ կային ամենայն մարմնութիւն քահանայից քա- ղաքիս՝ յառաջ Րատուածաբերեալ Հայրապետին, 'ի 9 ժամու առաւօտեան եկեալ սուրհանդակն փութապէս. Ըստինչ եկեալ 'ի հեռաւոր վայրաց պատերազմին և 'ի գինեաց. Նորին Պայծառա- փայլութեան Իշխանին Վորոնցովի առաջի սուրբ վկայելով ծրար Թղթոց՝ զոր իւր և իւր բացեալ Նորին Սեհաբազանութեանն ընթերցաւ նախ՝ ա- ռանձին, և ապա՝ 'ի հանդիսին. և զի գրեալ էր առաւելքն, հայերէն Թարգմանութեամբ եբեր յանձին ամենեցուն, և հրամայեաց ապաքըու- թեամբ 'ի լոյս ընծայել և հրատարակել։

Օրինակ նամակի Իշխան Վորոնցովի առ Սրբազ- նասուրբ Կաթողիկոսն.

Ձերդ Սրբազնասուրբ Վեհափառութիւն. Նախախնամութեան Ըմենաբարձրելոյն հա- ճոյ եղև այս եղանիկ մեզ յայսմ ամի զանազան փորձութեանց. Օտարաշխարհ մարգարտահր ամեհի նախիկ սաստկեալ 'ի զանազան գունդս՝ բանակա- տեաց զեւ նուաճեալ զնել զօրաց մերոց. այլ Ըստուած ոչ եթող զմեզ առանց մխիթարան ողորմութեան իւրոյ. Քաջարիւն եղեալ, և զօրքն մեր նորոգեցան զօրութեամբ և առաջնորդեալ Սատան և եւ յարոյն խաղացի զեւ յառաջ (գինու) Սալթայ՝ զոր ամրացուցեալ էին մեծաւ պատ- րաստութեամբ. Բռնին և կործանումն այսր ամրոցի կարեւոր էր յարահեւութիւն արդեաց հա- րաւային Լեռնականաց Հաղապետութեան մեր. Բա- միլ որ նորոգեաց հայերէն խառնակեալ էր լեռ- նականաց այնչափ իւր առ մեզ, եւն կործանեալ զՍալթայ. 'ի մի վայր գումարեաց զամենայն զօ- րութիւն Լեռնականաց, և բաց ամենայնի զօրն զօրքեր խոյանալ լինել մեզ. անդադար յար- ձակելով զեւերայք խանդաղութեամբ 'ի մեզեա- նանգեա, ուր կայինն սաստ զօրաց մերոց.

'Ի 7 Օգոստոսի ընդ արշալոյսն են յերա- կայծմամբ արածա ամենայն 'ի վերայ նոցա՝ խաս- տակեցին զնոսա 'ի պարսն. և յերազան փախստեան Զնոցա ապաքինն զօրք մեր 'ի 9 ամսոյս ընդ այնո- սիկ. ուր գումարեալ էին 'ի հանդիպակացեայ մասին լերինն. և ջախջախ անդամ Թշնամիք կա- մեցան առաջատակել 'ի մեզ, հարան չարաչար և փախեան սաստիկ — Յայսմ միջոցի մնացին մնացեալ կործաներ 'ի ձեռն պատերազմական Հարանապահեանց, սկսան հասանելով և ըսցով հրացանաւ. 'Ի 9 սեպտ՝. ուր 'ի ձեռին առա- գրաւեցաք զպատնէշական մասն մնացին և զմասն նորա. և որ հանդէպ Խանդանն և ամրացաք 'ի նմին. 'Ի 14 սեպտ՝ մերձաւորս յարձակեցաք 'ի մասն ամրոցին, որ յանդիման մեր կայր. ա- րով և մարտիւցաք հասանել զմիակ Խանապարհ նոցա. ընդ որ և եթ կարէին առնուլ նպաստ բա- պարէն կերակրոց. Բերդապահ զունդ Թշնա- մեաց, որ ցարդ զերծ անէր կատարութեամբ. անսեալ թէ Շամիլ ոչ եւ կարէ առնել ինչ 'ի պաշտպանութիւն ամրոցին, 'ի նմին աւուր ընդ երեկս սկսաւ անձնատուր 'ի փախուստ յանուղի անտի, ընդ փողոցս այգեստանեաց և ընդ նորա- հետոյ Ըստ քանզի ամենայն ուրեք զօրք մեր Է առած եղանէին փախստեայսն, և նոքա ամենայն մարտիւցան զերծանել և ամենայն Խա- նապարհ՝ ընդ որ կարէին փախչել՝ ծածկեալ դիակամբք նոցա. երկու ոմանք ընդ՝ զորս ոչ զեւ էին ընդդէմ մեր, ոչ մարտիւցան զերծա- նել 'ի գերութենէ, այլ մնացին 'ի ձեռս մեր.

Յաղագս այսորիկ յաջողութեանց Ըմենա- բարձրելոյն. մեք 'ի բանակի աստ մերում մատուցաք հանդերձ ծնրադրութեամբ զգոհացողական օրհ- նաբանութիւն առ Տէր Ըստուած. Արժանաւո- րել ծանօթութիւն ընծայել Ձերում Սրբազ- նասուրբ Վեհափառութեան զայսմ զօրութ- եանն՝ զոր եգէտ 'ի մեզ Ըստուած, ունիմ պա- տիւ խնդրել զաղաղակ 'ի Ձէնջ. Թէ հա- ճոյ իցէ Ձերում Սրբազնասուրբ Վեհափառ- ութեան՝ հրամայել 'ի Թիֆլիս և յամենայն վիճակս եկեղեցեաց ընդ Ձերով իշխանութեամբ. կատարել զԹամբար գոհութեան զՅԸստուծոյ. Յանձնելով զիս շնորհաց աղօթից Ձերդ Սրբազնասուրբ Վեհափառութեան. պատիւ հա- մարիմ ինձ լինել յարգեալ յարգութեամբ և ամենայն խոնարհութեամբ ամենախոնարհ ծա- ռայ. Իշխան Վորոնցով.

Բանակ, որ առ ամրոցաւն Սալթայ: 'ի 15 Սեպտեմբերի: 1847 ամի.

⁂

ԱՍՏՐԱԽԱՆ. 16 Սեպտեմբերի. Բանաստեղծ պատրաստեալ են մեծահանդէս հարկերայթ 'ի պատիւ զաւառապետին, Նորդենատամերոյ եղանէր 'ի բաղդն անդ. 'ի խնդիր ամի հրաւիրեալ էին սոյն անձինք 'ի հոգևորականաց՝ Վիճակ. նախագահ Ռուսաց, յանձնարդն նորա, վերատե- սուչն Հ. զարոցի և քահանայն եկեղեցւոյն Հայոց.

[illegible]

[illegible]

ՄԻՐՑ

[illegible]

[illegible]

Իւր սերս երկին՝ անդ նախանձոյ, անհաւատութեանն զկերևույց
Սնուցեալ զգաւոն Թէյն աղօթանաց, կեան հօրս, անմահական.
Իւր ձգի այն կայծ, սիրոյ աղաւ յաւուրս, հետ, որ 'ի միմեանց
Տաժեն առ կեանս զեւանդուան ձգումն կոխեա զգացմանց.
Նախաւ միանան երկուք մի յոգի գտցեն յանգուման,
Կեան սերտ, միասիր և կամակցեան մի միոյ փոխան,
Գետն զերասաց, լինին անձնագոհ Թարց խոչ ոռոգման,
Խնդալից լինին կամ չարչարանօքն, զնչ. որդուն, ողբան.—
Նոյն զարդ փայլուն տեսուե մեր ընտելեան անդ 'ի սկզբան,
Զանկիայն ռաձևան խոչ խնայական գրգ. և որփոխման,
Զի դըր անդամն, ծնաեն նոր. աձի բոյս Թարց հետևեան,
Աեայր ընդ մեր նախանեաց, կեաց այժմիկ ընդ մեզ, կեցցէ և յապայն.
Նոյնս այժ, փառաւոր, ոչ վաեմ միայն, խերբ, հաւատեինչ կոչին
Կորեն կալ հեշեմ, զնէլ խոչ խոպան բաժան աղգմանց ոփքին.
Նոյն աղձուապշն 'ի կեռ մարդկայնն ուղին ձեր բարեաց,
Ընդհանուր սեռից, հաւաքից չարեաց, հեռի ընդ որ կենաց,
Զայտիկ հուէթեան, որ ծախէ զամեն, յափչինի անդան,
Գալհէ համաշխարհա քաղաքարդ գործոց լինի ամենդակէ.
Նորոգք, հզօրութք, փարքեանք և աղքատք, հասակ բարձնդակէ.
Այսինքն բոլոր ընդ նորաւն լինք կարեաց ամենդակէ.
Բանքը են անմէթար, հեգ, արդար կանանք սրբնոց նորինս.
Զալոյ բաղս զդան, զուգանեն յանձին, որք զգլխանէն յամեն.
Նմանին, Հաշաեան բաղցեին զուգասիս զգացմանց կանեղին,
Կեան խոհեր, միհեթոր 'ի սերտ 'ի հոգի մխոցաղաց փառլկ —
Իսկ որք յաղաղան կեան զուրկ, կաւրոլն աան հանդեր 'ի սպառ,
Հոնդեղեն ևերեանց բեր ցաւո աղէտից, մայոց պատահար,
Նոյն ուռոց բաանոյ այն չնորհս զեր բաղեա կենաց զարդարար,
Նոյն լինին մարդիկ վատթար քան վայրագ դաղան բռնաւոր.
Նմանին ցանկ փորձանք, մեղոր ծանուցք, մատնիչք, մախանք, նախատանք,
Աղէտ, աանկութիւն, խանդումք, բամբասանք, բամբանք, Թշնամանք,
Զրաշուն ժողովուրդք, պառակտք բողոքք, փլմեն աղաղանք,
Զգանոն սեսալթիւնք, կործանեն եկեղեցիք ազգաց փառաք, պարծանք.
Աս սեր են բանք, ոչ կարեն ընսու լինել վճռասան
Յանկութեանց սիրոյ, որ գիրծ է լեզու ձառոն, ակրձարան.

Աղօթք.

Հաճեա զիս առնել միշտ ցորդ խնձ անյագ սիրոյ որդի,
Զոր 'ի լեռ, սեռայ կամ փորձե ծանեալ ձեր մեզ յուզի.
Բայց յիմեշ՝ չառայն ուղ և այն սիրոյ փոխ, ցալ, հոշակ,
Սրում անխառն լինի զ՚նակ համակ չարիս հաս հասակ.
Նա է սէր ձեռքն, զորս բոլոր առանց յակուլթիւնս անգակ,
Ո՞ր ազգին, յոր ոչ Նուայն սերանէ բատեղծու բովանդակ,
Ո՞ր էր զօր ծնանդ, ոչ պատուղ սիրոյ հարըն նախնեաց,
Նիւր լինիր անհամ—հաստատուն մեր այն նախանձիւ միանակ...
Թէ ոչ փոխադարձ, մարդոծին այն սէր անյագ, անուշակ,
Նա զոր մեծարէ անոգան աշխարհ մինչ ցմեր ժամանակ.
Զինչ փայլեր 'ի կեանս, առ ինչ մեր ձըգամն վատակ, աշխատանք,
Նմա փառթան մարդիկ լինել ձոխ, յորդի, և յինչ աչաս այս կեանք.
Անեթէ չարժութիւն չէ նոցին սէր եթ միակ մեր սփոփանք,
Ով տղեար Թարց այնր ոչ լինին հրճուանք, շէր հոգւոյականք.
Ահ՜ սէր ձեռքն ոչ իսկ զուն լինել հաստատուն.
Կամ զերթ նմանիլ սիրոյ զաղձաւորուն, հոգւոյ պետական.
Ազնիւ Հոգութիւն, բարեկամք, յարգանք, փառք նախամեծար
Կարեն զիս զմայլել, նմա ակնկալով անհետ մխիթարել.
Այնպիսին սաւ որ նա միակ խոչ սէր, խելացի Թափառակ,
Զարդ ընկանութեանն, ազդեւ առ իսկ, զաւոյն շար, հոյր.
Նոյն անդին խոչ զեռ, զարդաւոր հանդեր այն ազնիւ դըհար
Կչռէ զամենայն, բայց չարժէ զմա բովանդակ աշխարհ.
Ուղ մեռնել զորս զիս 'ի սիրայն, որոյ չնախարհէի
Բոցանձն նուրբ մէջս, սիրանուն ուժ, յանդ, ժպիտ, զինչ զուարթին,
Սնարքեաս զծոյսկ, ձեռնափայլ սուրբ ձեռք զեղ. ազիւսակ, փափկիկ
Թոփչին զեմ զերայ, դիմեն խոհ յուզանք սիրոյ ածոյ, կինիկ.
Ո՛ հոյլ յաւուր փոյլոյ են զմայլէ բան զայն, զոր ո՛չ հաճեսցե,
Իսրա զըրգանս, յորս յոյս փայլին սիչանս մնացին.
Ո՞ կարէ յայմմիկ 'ի կեանս փողոցին կալել երջանիկ,
Սրում ոչ սաւան անձկալի սիրոյ հոգեզուարձ բարիք.......—
Հապա, զի՞ կայք լու.—Գաւանցի զամէն, զոր կուզէ զաւեկը,
Սանէք յայս հանդես, ուր պատասխանի խնձ ասէին այժմիկ.

Ողջոյն.

Զօրք կարծես Թաղեզէ 'ի խառն, յախտալից խոկմանց վայրապար,
Նոյն բուսեր յիմար ծնանդ է չար կեաց, անխոհ սիրոհար.
Զի՞ ջանաս լինել այլոց ուղեցոյց ասօրդ յաւտադար,
Կամ բուժել զցաւս երբ խնդրէս ծածկել, ձեռքո, յուսակար.
Լաց զքո վիճակ, արտասուս հեղեալ, մի անտեսաբար
Գոյելոց ժաշկը ես սէր, որ արարն զբեզ մելեգինոս, սիխմար.
Հարեալ ես 'ի սէր Թոփչարար զեղեց գեղասեր կանանց.
Տաճկա խաղ 'ի նիւքս բոյ զախտաւորդ, մահաբեր նախանձ.
Դու զմայլէս զեղց չեալ ծառոյ զերի, հաճարեն բեռ ձանձ,
Գործես արբեցնել զայն կանչնկոյ յարձան մնալ ապաշխարանաց.
Զի՞նչ են զգածմանքդ, ով խուժադուժ կամ պատուղք չարին,
Յորս մոլեալ սիրես, յաղթես զատեալն, տատե զաւարին.
Նոյն զոյգ ընդ սերոյդ դմրեն սրտից, գոնձեն միայն անձին,
Տառ սեղի նմին, որուակ, մաշէ սիրտ, կեանք գլխմին.
Գիտեն փորձ անձինք կռչեցին զուել պատճբուակ աչաց,
Որոցայթ ոսկոյ, լաւելով կէնց կարեաց, ենդաստրայ մնաց.
Այն զետ մաւանաց յոյժենն աշխարհէ զգըն աղգու զըպուած.
Յոր սեալ կուբաց անկառ մարգ նախինն յանգուցել խոր մեղաց.
Սակր են նորա, 'ի յանէ սեռ սերել, փոխել պատրանաց,
Այս ըեղ որ նոցին հաստատ սիրոյ անկոճ, կոյր աշըք.
Այլ կարես փոխել զօր ասաւն նոյա բնաւին օըէնքը,
Կամ ուղղել նորայն վարս խառն, խորին, խառնուր և խեղդ.
Ո՞ն է այն օգոաս, զոր բերէ լոյգ սէր, յանցանք Թէ վասնդի,
Զոր տանիս յանձին առփանու բարոյք յանմեն ժամանակ,
Թէ զբաղանս ընդէց կամ վասթար անուն կամ հեր դժկամակ,
Ուրեմն զարանողակ են սիրոյ պտուղք, արմանին զատակ.—
Նոյն էն, աւանց զանդեն սէրս անգալ, զիմ խորհուրդ յաւակ.
Ընկալ զիմ խրատ, տանս սերդ զղջայքիւս, կեալ զեմ սրբեակ.
Այն հեռաւոր կորեաց զոյ կրեից մաքր, խորտամբակ.
Յաւլանի այլոյ զեղծ պատկեր սիրայ մայրեն, դմնդակ.
Այս մայելչական է սէրն առ Նորաոն, որ նախ զմեզ սիրեաց.
Այս առ մեջուղ, զբօսն 'ի զերս սուրբ անխառն սիրոյ.

Ալեք. Օղեզեան.

ԽԱՌՆ ԼՈՒՐՔ.

ԱՆԳՂԻԱ.

Քանի ամիս յառաջ Լեհոնեայ Անգղբոյ ազատեալ զանոր իւր, ժամանեալ էր 'ի Գեորգինիա, և անդ բնակէր։ Յաւուրս յայսմիկ գործաւ 'ի հայրենիս իւր Անգղիա, և եկաց յամենայն վատնաղանութեան։ Դատաստանն աշխարհին և դատաւորք նորա քննեցին, դատեցին, և դատապարտեցին 'ի մահ։ Նա Թագուհին ըմ մենորդելոյ դատաստանին և դատաւորացն՝ շնորհեաց նմա զկենդանութիւն։

ԳԱՂՂԻԱ.

Այն 'ի բարեգեաց Գաղղիացւոց՝ Մանտինեա Աերոլ յաշխարհին Թանթաոյ մերեալ է անձամբ անձին փոխանն հազար մանկանց, և յետոյ միանին օրինութեամբ մեց կարգաւորաց զարձուցեալ է 'ի քրիստոնէութիւն

[illegible]

— [illegible]

— [illegible]

ԳԵՐՄԱՆԻԱ·

Ի [illegible] քաղաքի [illegible]

ԲԵԼԳԻԱ·

Ի ԲՐԻՒՍԵԼ քաղաքի [illegible]

— [illegible]

ԲՐԻՏԱՆԻԱ·

[illegible]

[illegible]

— [illegible]

ԻՏԱԼԻԱ·

Ի ՊԱՐՄԱՅ քաղաքի 'ի 1 Օգոստոսի [illegible]

— [illegible]

ՏԱՃԿԱՍՏԱՆ·

[illegible]

— [illegible]

— [illegible]

— [illegible]

— [illegible]

ՅՏՓԽԻՍ · Ի ՏՊԱՐԱՆԻ ԸՆԾԱՅԵԼՈՑ ՅԱՋՈՂՈՒԹԵԱՆ ԴԻՒՐԴԱՑ ԱՐԾՐՈՒՆՒՈՑ, ՆԵՐՍԻՍԵԱՆ ՀՈԳԵՒՈՐ ԴՊՐԱՑԻ ՀԱՅՈՑ·